

GIÁO DỤC Ý THỨC CÔNG DÂN VÀ ĐẠO ĐỨC NGHỀ NGHIỆP CHO SINH VIÊN CAO ĐẲNG TRONG KỶ NGUYÊN SỐ

Phạm Đức Bình
Trường Cao đẳng Lào Cai
Email: ducbinhlcc@gmail.com

Tóm tắt: Trong bối cảnh chuyển đổi số đang diễn ra mạnh mẽ trên toàn cầu, giáo dục ý thức công dân và đạo đức nghề nghiệp cho sinh viên cao đẳng trở thành một yêu cầu cấp thiết nhằm đào tạo nguồn nhân lực không chỉ có trình độ chuyên môn mà còn có trách nhiệm xã hội và hành vi nghề nghiệp chuẩn mực. Nghiên cứu này tập trung phân tích những thay đổi trong nhận thức và hành vi của sinh viên trước sự tác động của công nghệ số, đồng thời làm rõ những thách thức và cơ hội trong việc giáo dục giá trị đạo đức và ý thức công dân trong môi trường giáo dục hiện đại. Từ việc khảo sát thực trạng và phân tích các yếu tố ảnh hưởng, nghiên cứu đề xuất một số giải pháp thiết thực nhằm nâng cao hiệu quả giáo dục đạo đức nghề nghiệp và ý thức công dân cho sinh viên cao đẳng, hướng tới phát triển con người toàn diện trong kỷ nguyên số.

Từ khóa: ý thức công dân; đạo đức nghề nghiệp; sinh viên cao đẳng; kỷ nguyên số; giáo dục giá trị.

EDUCATING CITIZENSHIP AWARENESS AND PROFESSIONAL ETHICS FOR COLLEGE STUDENTS IN THE DIGITAL ERA

Pham Duc Binh
Lao Cai College
Email: ducbinhlcc@gmail.com

Abstract: In the context of the robust global digital transformation, fostering citizenship awareness and professional ethics among college students has become an urgent requirement to develop a workforce that possesses not only professional expertise but also social responsibility and ethical conduct. This study focuses on analyzing changes in students' perceptions and behaviors under the influence of digital technology while clarifying the challenges and opportunities in teaching ethical values and civic consciousness in modern education. Through surveying current conditions and examining influencing factors, the study proposes practical solutions to enhance the effectiveness of professional ethics and citizenship education for college students, aiming to cultivate well-rounded individuals in the digital age.

Keywords: citizenship awareness; professional ethics; college students; digital era; value education

Nhận bài: 02/06/2025

Phản biện: 01/07/2025

Duyệt đăng: 06/07/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong bối cảnh hiện nay, khi công cuộc chuyển đổi số đang diễn ra mạnh mẽ trên toàn cầu và tại Việt Nam, yêu cầu đào tạo nguồn nhân lực không chỉ có chuyên môn vững vàng mà còn cần có ý thức công dân và đạo đức nghề nghiệp ngày càng trở nên cấp thiết. Sự phát triển của cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư đã làm thay đổi sâu sắc cách thức con người học tập, làm việc và tương tác xã hội. Trước tình hình đó, giáo dục đại học nói chung và giáo dục cao đẳng nói riêng cần có những điều chỉnh phù hợp trong nội dung và phương pháp giảng dạy, nhằm đáp ứng yêu cầu phát triển nguồn nhân lực toàn diện trong kỷ nguyên số (Tri, Hoang, & Dung, 2021).

Tuy nhiên, thực tế cho thấy, việc giáo dục ý thức công dân và đạo đức nghề nghiệp cho sinh viên cao đẳng hiện nay vẫn còn nhiều bất cập. Nhiều sinh viên có biểu hiện thiếu trách nhiệm xã hội, thiếu kỹ năng ứng xử văn hóa trong môi trường học tập và lao động, thậm chí lệch chuẩn trong hành vi nghề nghiệp. Theo Minh (n.d.), một trong những nguyên nhân dẫn đến thực trạng này là do việc giáo dục đạo đức trong nhà trường còn

nặng tính hình thức, chưa gắn kết chặt chẽ với thực tiễn và chưa thích ứng với môi trường số hóa.

Mặt khác, quá trình toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế cũng tạo ra nhiều thách thức về chuẩn mực đạo đức và lối sống đối với sinh viên. Tác động của mạng xã hội và công nghệ số nếu không được định hướng đúng đắn có thể làm xói mòn những giá trị truyền thống tốt đẹp, dẫn đến khủng hoảng giá trị trong giới trẻ. Trong khi đó, như Anh (2020) đã nhận định, giáo dục đạo đức và ý thức công dân trong các trường đại học, cao đẳng hiện nay chưa thật sự được chú trọng một cách hệ thống, sâu sắc và hiệu quả.

Từ góc nhìn phát triển bền vững, việc hình thành đạo đức nghề nghiệp và ý thức công dân cần được xem là một trong những mục tiêu trọng yếu của giáo dục đại học (Mai & Hạnh, n.d.). Điều này không chỉ nhằm trang bị cho sinh viên hành trang đạo đức cần thiết để hội nhập thị trường lao động, mà còn góp phần xây dựng một xã hội văn minh, công bằng và nhân văn. Như Vân và Phương (n.d.) đã khẳng định, đổi mới giáo dục đạo đức cần phải dựa trên quan điểm giáo dục

định hướng phát triển năng lực, trong đó sinh viên phải được chủ động tham gia, trải nghiệm và phản tư trong quá trình rèn luyện giá trị.

Xuất phát từ những vấn đề nêu trên, nghiên cứu này được thực hiện nhằm phân tích vai trò và thực trạng giáo dục ý thức công dân và đạo đức nghề nghiệp cho sinh viên cao đẳng trong bối cảnh chuyển đổi số. Qua đó, nghiên cứu đề xuất một số giải pháp góp phần nâng cao hiệu quả giáo dục các giá trị này, từ đó góp phần đào tạo nên những công dân có trách nhiệm và những người lao động có đạo đức trong thời đại công nghệ số.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Cơ sở lý luận

Giáo dục ý thức công dân và đạo đức nghề nghiệp là một bộ phận quan trọng trong giáo dục toàn diện cho sinh viên, đặc biệt trong bối cảnh kỷ nguyên số đang diễn ra mạnh mẽ với sự chuyển đổi số trong mọi lĩnh vực của đời sống xã hội. Ý thức công dân không chỉ là nhận thức về quyền và nghĩa vụ của bản thân đối với xã hội, mà còn là hành vi cụ thể thể hiện trách nhiệm, thái độ và cam kết với các giá trị xã hội, pháp luật và cộng đồng. Trong khi đó, đạo đức nghề nghiệp phản ánh những chuẩn mực ứng xử, thái độ nghề nghiệp, và tinh thần trách nhiệm trong môi trường làm việc, góp phần đảm bảo sự phát triển bền vững và công bằng trong xã hội (Mai & Hạnh, 2020).

Theo quan điểm giáo dục hiện đại, việc hình thành và phát triển các giá trị đạo đức và ý thức công dân cần được đặt trong mối quan hệ tương hỗ với quá trình đào tạo năng lực toàn diện của người học. Văn và Phương (2020) nhấn mạnh rằng giáo dục đạo đức trong các trường cao đẳng và đại học cần được đổi mới dựa trên định hướng phát triển năng lực, nhằm giúp sinh viên không chỉ hiểu mà còn vận dụng được các giá trị đạo đức vào đời sống thực tiễn và hoạt động nghề nghiệp.

Từ góc nhìn triết học giáo dục, giáo dục công dân và đạo đức nghề nghiệp là sự kết hợp giữa lý trí và cảm xúc, giữa tri thức và hành động. Trong kỷ nguyên số, với sự phát triển nhanh chóng của công nghệ và mạng xã hội, sinh viên đứng trước nhiều thách thức liên quan đến thông tin sai lệch, chuẩn mực xã hội thay đổi, và áp lực cạnh tranh nghề nghiệp. Do đó, việc giáo dục các giá trị công dân và đạo đức nghề nghiệp cần gắn với thực tiễn số hóa, thúc đẩy năng lực tự học, tư duy phản biện và hành vi có trách nhiệm (Tri, Hoang & Dung, 2021).

2.2. Thực trạng ý thức công dân và đạo đức nghề nghiệp của sinh viên

Trong bối cảnh toàn cầu hóa và chuyển đổi số hiện nay, giáo dục ý thức công dân và đạo đức nghề nghiệp cho sinh viên cao đẳng tại Việt Nam

đang đứng trước cả những cơ hội và thách thức to lớn. Công cuộc hiện đại hóa đất nước, sự phát triển nhanh chóng của cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư (CMCN 4.0) và tiến trình hội nhập quốc tế sâu rộng đang đặt ra yêu cầu mới đối với nguồn nhân lực trẻ – trong đó, sinh viên không chỉ cần có kiến thức chuyên môn mà còn phải được trang bị đầy đủ về đạo đức nghề nghiệp và ý thức công dân số.

Thực tế tại nhiều trường cao đẳng hiện nay cho thấy, một bộ phận sinh viên vẫn còn thiếu nhận thức sâu sắc về vai trò của bản thân trong cộng đồng, đặc biệt trong môi trường số. Họ dễ dàng bị cuốn theo các trào lưu mạng xã hội thiếu chọn lọc, chưa ý thức đầy đủ về trách nhiệm pháp lý và đạo đức khi tương tác, chia sẻ thông tin trên không gian mạng. Theo Anh (2020), nhiều sinh viên vẫn chưa nhận thức được đầy đủ về giá trị của đạo đức nghề nghiệp trong quá trình học tập và rèn luyện, dẫn đến những hành vi thiếu trung thực, sao chép trong học thuật, thiếu tôn trọng người khác trong môi trường học đường và xã hội.

Trong nghiên cứu của Mai và Hạnh (2021), tác giả khẳng định rằng đạo đức nghề nghiệp không chỉ là chuẩn mực hành vi trong môi trường làm việc mà còn là nền tảng xây dựng sự phát triển bền vững cho cá nhân và xã hội. Tuy nhiên, việc giáo dục đạo đức nghề nghiệp tại các cơ sở giáo dục hiện nay chủ yếu còn mang tính lý thuyết, thiếu sự gắn kết với thực tiễn nghề nghiệp, chưa khơi dậy được động lực và niềm tin nội tại của sinh viên trong việc rèn luyện nhân cách và trách nhiệm xã hội.

Ngoài ra, phương pháp giáo dục đạo đức hiện nay vẫn chưa thực sự theo định hướng phát triển năng lực, thiếu đổi mới về cách tiếp cận và tích hợp nội dung đạo đức trong các môn học chuyên ngành. Hệ thống chính sách và mô hình tổ chức các hoạt động giáo dục giá trị đạo đức trong trường học còn rời rạc, chưa nhất quán, dẫn đến hiệu quả thấp.

Bên cạnh đó, sự tác động của cuộc cách mạng công nghiệp 4.0, đặc biệt là chuyển đổi số trong giáo dục và đào tạo, đang làm thay đổi mạnh mẽ cách thức sinh viên tiếp cận tri thức và tương tác xã hội. Theo Tri, Hoang và Dung (2021), thách thức đặt ra không chỉ là cập nhật công nghệ mà còn phải xây dựng năng lực công dân số cho sinh viên – bao gồm khả năng tư duy phản biện, phân biệt thông tin đúng sai, hành xử có trách nhiệm trong môi trường số. Việc thiếu chuẩn mực đạo đức trong sử dụng công nghệ đang tạo ra nguy cơ lệch chuẩn hành vi, vô cảm, hoặc thậm chí là vi phạm pháp luật.

Minh (n.d.) cũng cho rằng thực trạng ý thức

pháp luật của sinh viên còn hạn chế, biểu hiện qua các hành vi như chia sẻ nội dung vi phạm bản quyền, sử dụng phần mềm bất hợp pháp, hay phát ngôn thiếu trách nhiệm trên mạng xã hội. Đây là một phần biểu hiện của sự thiếu ý thức công dân trong bối cảnh số hóa.

Ở góc độ quản lý giáo dục, Linh et al. (2022) nhận định rằng để nâng cao chất lượng giáo dục đại học và cao đẳng nói chung, cần cải thiện các yếu tố hệ thống như cơ chế lương thưởng, đào tạo lại đội ngũ giảng viên, tăng cường gắn kết giữa nhà trường và doanh nghiệp để sinh viên có cơ hội tiếp xúc thực tiễn và hình thành đạo đức nghề nghiệp một cách bền vững.

Mặt khác, trong xu thế phát triển giáo dục toàn cầu nhằm nâng cao chất lượng nguồn nhân lực quốc gia, Hang (2021) nhấn mạnh rằng giáo dục ý thức công dân cần trở thành một cấu phần quan trọng trong chiến lược phát triển nhân lực số – nhằm giúp sinh viên không chỉ thành công về mặt nghề nghiệp mà còn trở thành những công dân có trách nhiệm với xã hội, có khả năng thích ứng và phát triển trong môi trường biến động.

Từ các phân tích trên, có thể thấy rằng giáo dục ý thức công dân và đạo đức nghề nghiệp cho sinh viên cao đẳng trong kỷ nguyên số là một yêu cầu cấp thiết, nhưng vẫn còn nhiều hạn chế trong cách triển khai. Điều này đòi hỏi các cơ sở giáo dục cần đổi mới mạnh mẽ nội dung, phương pháp, cũng như cơ chế tổ chức các hoạt động giáo dục nhằm nâng cao hiệu quả giáo dục toàn diện cho sinh viên, đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững của đất nước.

2.3. Giải pháp Giáo dục ý thức công dân và đạo đức nghề nghiệp cho sinh viên cao đẳng trong kỷ nguyên số

Để giáo dục ý thức công dân và đạo đức nghề nghiệp cho sinh viên cao đẳng trong bối cảnh chuyển đổi số hiện nay, trước hết cần tích hợp có hệ thống các nội dung về công dân số, đạo đức nghề nghiệp và trách nhiệm xã hội vào chương trình đào tạo chính khóa của các trường cao đẳng. Việc lồng ghép không chỉ dừng lại ở các học phần giáo dục chính trị hay kỹ năng mềm mà cần được cụ thể hóa trong từng ngành nghề, từng chuyên môn đào tạo. Chẳng hạn, sinh viên ngành y cần được trang bị đạo đức nghề y trong thời đại số hóa hồ sơ bệnh án và khám chữa bệnh từ xa; sinh viên ngành công nghệ thông tin phải hiểu rõ về đạo đức lập trình, bảo mật thông tin cá nhân và tránh vi phạm bản quyền số. Việc này đòi hỏi một sự điều chỉnh chương trình đào tạo theo hướng tích hợp liên môn và đảm bảo tính thực tiễn cao, gắn với những tình huống nghề nghiệp cụ thể.

Bên cạnh việc thiết kế lại nội dung, cần đổi mới phương pháp giảng dạy theo hướng phát triển phẩm chất và năng lực cho người học, thay vì chỉ chú trọng truyền đạt kiến thức lý thuyết. Các hình thức dạy học tích cực như thảo luận nhóm, giải quyết tình huống đạo đức nghề nghiệp, phản biện đa chiều, sân khấu hóa hay mô phỏng tương tác ảo sẽ giúp sinh viên chủ động tiếp cận và hiểu sâu hơn về các chuẩn mực đạo đức. Đặc biệt, trong môi trường học tập số, các tình huống đạo đức liên quan đến hành vi ứng xử trên mạng xã hội, đạo văn, sử dụng AI không trung thực trong học thuật... cần được đưa vào lớp học như những ví dụ thực tiễn để sinh viên thảo luận và rút ra bài học hành vi. Việc đào tạo như vậy sẽ giúp sinh viên phát triển tư duy phản biện, kỹ năng tự đánh giá hành vi đạo đức và năng lực xử lý tình huống một cách nhân văn, phù hợp với chuẩn mực xã hội.

Môi trường giáo dục đạo đức không thể được tạo ra chỉ trong phạm vi giảng đường, mà cần có sự kết nối chặt chẽ giữa nhà trường, gia đình và xã hội. Nhà trường cần đóng vai trò là trung tâm định hướng và tổ chức các hoạt động giáo dục, trong khi gia đình phải là nơi duy trì các giá trị đạo đức nền tảng và định hình thói quen ứng xử của sinh viên. Đồng thời, cộng đồng xã hội và doanh nghiệp – nơi sinh viên sẽ tham gia thực tập và làm việc – cũng cần tham gia vào quá trình này bằng cách tạo ra những không gian thực hành đạo đức nghề nghiệp, phản hồi và hướng dẫn hành vi đạo đức cho sinh viên. Việc giáo dục không tách rời khỏi đời sống, mà cần đặt trong chính các mối quan hệ xã hội, môi trường sống và làm việc số hóa mà sinh viên đang và sẽ tham gia.

Một trong những giải pháp then chốt trong kỷ nguyên số là việc ứng dụng công nghệ vào giáo dục đạo đức. Các nền tảng học tập trực tuyến không chỉ giúp truyền tải kiến thức mà còn có thể mô phỏng các tình huống đạo đức phức tạp, cung cấp phản hồi tự động hoặc tổ chức các diễn đàn phản biện. Ngoài ra, những công cụ, phần mềm phản hồi hành vi học tập, công nghệ AR/VR trong mô phỏng nghề nghiệp cũng có thể được ứng dụng nhằm giúp sinh viên có trải nghiệm thực tế và tự đánh giá đạo đức cá nhân. Đây cũng là cách để các trường cao đẳng gắn kết giáo dục giá trị đạo đức với năng lực sử dụng công nghệ – hai thành tố cốt lõi của một công dân số trong xã hội hiện đại.

Giảng viên là người đóng vai trò trung tâm trong việc truyền cảm hứng và hình thành nhân cách đạo đức cho sinh viên. Do đó, cần có chính sách đào tạo và bồi dưỡng đội ngũ giảng viên về nội dung đạo đức nghề nghiệp, công dân số và phương pháp giáo dục nhân cách trong thời đại

chuyển đổi số. Không chỉ dừng lại ở năng lực chuyên môn, giảng viên còn cần được trang bị kỹ năng xử lý các tình huống đạo đức trong giảng dạy, đặc biệt là các vấn đề liên quan đến gian lận học thuật, quyền riêng tư dữ liệu và tương tác trên môi trường số. Ngoài ra, bản thân giảng viên cũng cần là những tấm gương về ứng xử đạo đức, về sự liêm chính học thuật và văn hóa ứng xử trong không gian mạng.

Giải pháp về tăng cường tổ chức các hoạt động ngoại khóa, trải nghiệm xã hội và thực tập nghề nghiệp có định hướng đạo đức rõ ràng. Các câu lạc bộ về đạo đức nghề nghiệp, hội thảo về công dân số, các chiến dịch truyền thông về hành vi ứng xử văn minh trên mạng và các hoạt động tình nguyện cộng đồng... chính là môi trường thực tiễn giúp sinh viên rèn luyện phẩm chất và trách nhiệm công dân. Đặc biệt, các hoạt động thực tập tại doanh nghiệp cần được lồng ghép các nội dung hướng dẫn hành vi nghề nghiệp, quy tắc ứng xử và đánh giá đạo đức thực hành, để sinh viên được học cách làm việc và ứng xử đúng đắn trong môi trường nghề nghiệp thực sự. Sự phối hợp giữa nhà trường và đơn vị tiếp nhận thực tập trong việc đánh giá đạo đức nghề nghiệp sẽ giúp tạo ra một chu trình giáo dục toàn diện và có chiều sâu.

III. KẾT LUẬN

Trong bối cảnh của cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư và tiến trình chuyển đổi số đang diễn ra mạnh mẽ, việc giáo dục ý thức công dân và đạo đức nghề nghiệp cho sinh viên cao đẳng trở thành một yêu cầu cấp thiết nhằm hình thành một thế hệ lao động không chỉ có tri thức chuyên môn vững vàng mà còn có phẩm chất nhân văn, trách nhiệm xã hội và năng lực thích ứng cao với sự thay đổi của thời đại. Kết quả nghiên cứu cho thấy rằng, bên cạnh những chuyển biến tích cực, nhận thức và hành vi đạo đức của sinh viên cao đẳng hiện nay vẫn còn tồn tại nhiều bất cập, thể hiện qua sự thiếu nhất quán trong hành vi ứng xử nghề nghiệp, hạn chế trong ý thức công dân số và những biểu hiện

lệch chuẩn trong không gian mạng.

Nguyên nhân của thực trạng này xuất phát từ nhiều phía: từ chương trình đào tạo còn nặng tính hàn lâm, thiếu tính tích hợp thực tiễn trong giáo dục đạo đức; phương pháp giảng dạy chưa thực sự phát huy vai trò chủ động và tự giác của người học; sự hạn chế trong mối liên kết giữa nhà trường, gia đình và xã hội; cho đến việc chưa tận dụng hiệu quả các nền tảng công nghệ số trong giáo dục đạo đức. Ngoài ra, yếu tố nhân lực – cụ thể là đội ngũ giảng viên – cũng cần được nâng cao hơn nữa về nhận thức, kỹ năng và công cụ để thực hiện nhiệm vụ giáo dục đạo đức một cách có hệ thống, hiệu quả và phù hợp với bối cảnh số hóa.

Từ những phân tích đó, bài viết đề xuất sáu giải pháp mang tính chiến lược và thực tiễn, bao gồm: tích hợp giáo dục đạo đức và ý thức công dân vào chương trình đào tạo; đổi mới phương pháp giảng dạy theo hướng phát triển phẩm chất và năng lực; xây dựng môi trường giáo dục toàn diện kết nối giữa nhà trường, gia đình và xã hội; ứng dụng công nghệ trong giảng dạy đạo đức; phát triển năng lực giảng viên; và đẩy mạnh các hoạt động ngoại khóa, trải nghiệm xã hội và thực tập nghề nghiệp có định hướng đạo đức. Đây là những giải pháp đồng bộ, có thể triển khai trong điều kiện hiện tại, góp phần định hướng hành vi, bồi dưỡng nhân cách và nâng cao tinh thần trách nhiệm nghề nghiệp cho sinh viên cao đẳng Việt Nam trong kỷ nguyên số.

Tóm lại, giáo dục ý thức công dân và đạo đức nghề nghiệp không chỉ là nhiệm vụ của riêng ngành giáo dục mà cần sự vào cuộc của toàn xã hội. Trong thời đại mà sự phát triển công nghệ đang làm mờ ranh giới giữa thế giới thực và ảo, giữa hành vi cá nhân và tác động cộng đồng, thì việc nuôi dưỡng một thế hệ công dân có đạo đức, có trách nhiệm và có khả năng thích nghi linh hoạt với những biến chuyển của thời đại là chìa khóa để phát triển nguồn nhân lực chất lượng cao và bền vững cho đất nước.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Anh, N. T. L. (2020). *Giáo dục đạo đức cho sinh viên ở các trường đại học, cao đẳng giai đoạn hiện nay*. Tạp chí Khoa học Giáo dục Việt Nam - Số đặc biệt, 5.
- Hang, N. T. (2021). *Universal education development to enhance the quality of human resources in the context of digital transformation and industrial revolution 4.0*. The USV Annals of Economics and Public Administration, 21(1(33)), 88–95.
- Kieu, T. K., Singer, J., & Gannon, T. J. (2016). *Education for sustainable development in Vietnam: Lessons learned from teacher education*. International Journal of Sustainability in Higher Education, 17(6), 853–874.
- Le Ha, P., McPherron, P., & Van Que, P. (2013). *English language teachers as moral guides in Vietnam and China: Maintaining and re-traditionalising morality*. In Education reform in China (pp. 132–157). Routledge.